

Pensionsåldersfrågan för äldre militär och civilmilitär personal har de senaste åren flitigt diskuterats man och man emellan. Den utredning i ärendet – MTU – som pågått de senaste sex åren, har nu slutförts. Det betänkande som framlagts remissbehandlas f n i olika instanser. ÖB, försvarsgrenschefer, centrala förvaltningsmyndigheter, personalorganisationer m fl har beretts möjligheter yttra sig över betänkandet, som fö omfattar drygt 400 sidor. FLYGVAPEN-NYTT ger här en redogörelse för innehållet i utredningen och hur chefen för flygvapnet ser på den. Förhistorien är denna:

DEN 6 DECEMBER 1963 fick försvarsministern bemyndigande tillkalla högst fem sakkunniga "för prövning av vissa frågor rörande användande av äldre militär och civilmilitär personal".

De sakkunniga kallade sig militära tjänstgöringsåldersutredningen (MTU). Av direktiven till utredningen framgick bl a att utredningen förutsättningslös, skulle pröva möjligheterna utnyttja aktiv militär och civilmilitär personal till högre ålder än f.n. Den personella kvalitén inom krigsorganisationen skulle behållas på oförändrad nivå.

Utredningen har även behandlat frågan om lämpliga omplaceringsåldrar, dvs till vilken ålder en befattningshavare bör kvarstå i viss befattning och när han lämpligen bör förflyttas till annan mindre krävande befattning. Utredningen har studerat dessa frågor med hänsyn till kraven både i freds- och krigsbefattningar.

Det bör observeras att utredningen ej har haft i uppgift att ta ställning i pensionsåldersfrågan. Den lämnar inga förslag eller rekommendationer avseende en viss pensionsåldersnivå. Däremot anvisar utredningen olika alternativa metoder för att möjliggöra en pensionsåldershöjning.

PENSIONSÅLDERSHÖJNING

Utredningen föreslår att en pensionsåldershöjning åstadkoms dels genom vissa generella åtgärder, dels specifika åtgärder för vissa grupper av tjänstemän.

De generella åtgärderna innebär:

- att alla arvodestjänster omvandlas till tjänster för aktiv personal
- att ett system med reservstat införs. Reservstat innebär att vissa (militära) tjänstemän efter genomgången utbildning och en tids praktisk tjänstgöring bereds möjlighet övergå till civil verksamhet (vid ca 35 års ålder eller mer) och kvarstå inom krigsmakten på reservstat. Reservstaten är förknippad med tjänstgöringsskyldighet om ca en månad varje år och dessutom med förmånliga ekonomiska villkor
- att ett antal civila tjänster tas i anspråk för äldre militär personal. Utredningen föreslår att detta skall ske antingen genom att ett större antal civila tjänster omvandlas till militära (det s k utbytesalternativet) eller att ett antal civila tjänster reserveras för militära tjänstemän. I det senare fallet skulle de militära tjänstemännen förflyttas

till civila tjänster och erhålla civil anställning (det s k förflyttingsalternativet).

VISS OMORGANISATION

Beträffande de mer specifika åtgärderna må nämnas att utredningen föreslår viss omorganisation av vakt- och räddningstjänsten. Flottiljpoliserna skulle övergå från civilmilitär kategori till militär kategori. Vidare skulle en viss växeljämnstjänstgöring ske mellan trupptjänst och räddningstjänst.

Inom den tekniska tjänsten skulle vidare ett antal tjänster för mästare och tekniker tillkomma för fördjupad befattningsutbildning och som ersättning för s k B-delsvarnplikliga (dvs sådana varnplikliga som vi använder i fredsorganisationen och sedan inte krigsplacerar inom flygvapnet).

Utredningen omfattar, som ingressvis nämnts, drygt 400 sidor. Det skulle föra för långt att här gå in på alla de ställningstaganden som utredningen gjort och på de beräkningsmetoder man använt sig av. Resultatet av utredningen vad avser flygvapnet framgår av nedanstående sammanställning.

"OFFICERSÅLDERN" HÖJS

Utredningens beräkningar avseende flygvapnet visar att det beträffande officerare är möjligt att nå följande pensionsåldrar:

- A Aktivering av arvodestjänster: 56 år
- B Införande av reservstat (36 tjänster) och genomförande av steg A ovan: 58 år
- C Steg A och B ovan samt ett antal civila tjänster (40) vid centrala förvaltningsmyndigheter: 61 år
(Detta steg inrymmer i sig ett antal alternativa lösningar som ej behandlas här.)
- D I detta steg sker viss omfördelning av civila tjänster till armén och kustartilleriet från flottan och flygvapnet. Pensionsålder: 60 år
(Även detta steg inrymmer alternativa lösningar.)
- E Åtgärder (bl a ökad reservstat) vidtas som medger att pensionsåldern satts till: 63 år

... LIKSOM "UOFF-ÅLDERN"

Beträffande underofficerare föreslår utredningen följande åtgärder:

- A Aktivering av arvodestjänster samt höjning av pensionsåldern för underofficer i signal- och expeditionstjänst till 60 resp. 63 år. För övriga underofficerare nås då pensionsåldern vid: 57 år
- B Steg A samt omfördelning av ar-

- vodestjänster från armén till kustartilleriet och flygvapnet: 60 år
- C I detta steg åstadkoms en höjning av pensionsåldern till 63 år för underofficer, ingående i specialkår; för övriga: 60 år
(i övrigt i stort enl steg A och B).
- D Steg C 126 civila tjänster: 63 år

... OCH UNDERBEFÅLETS!

Beräkningarna för underbefäl omfattar följande åtgärder:

- A Omorganisation av vakt- och bevakningstjänst samt höjning av pensionsåldern för underbefäl i expeditionstjänst till 63 år. För övriga underbefäl nås pensionsåldern vid: 60 år
- B och C Steg A samt civila tjänster inom flygvapnet för övriga försvarsgrenars underbefäl: 60 år

Beträffande mästare och flygtekniker anger utredningen att avgångsåldern 63 år är möjlig ... för den civilmilitära tekniska personalen. Detta förutsatt 204 civila tjänster vid flottiljverkstäderna får tas i anspråk av äldre mästare och flygteknikerpersonal. Dessutom föreslås 120 tjänster för flygtekniker tillkomma.

Detta förslag är kopplat till en sänkning av krigsplaceringsåldern inom bas- och luftvärnsrobotförband samt i radartroppar till 55 år. Krigsplaceringsåldern höjs samtidigt till 63 år i staber och verkstadsförband samt i stridslednings- och luftbevakningsförband.

BÖR ANSTÄ, ANSER CFV

Chefen för flygvapnet anser generellt att ställningstagande till pensionsåldershöjningar inom flygvapnet bör anstå till dess att militära tjänstgöringsåldersutredningen i sin egenskap av flygvapnets befälsutredning slutfört sitt uppdrag.

Chefen för flygvapnet pekar vidare att flygvapnets organisation f n utreds vad gäller freds- och krigsorganisation samt att ett antal fredsorganisatoriska förändringar äger rum under 1970-talet. Dessa förutsebara förändringar och resultatet av pågående utredningar kommer troligen att i inte ringa grad påverka och förändra det beräkningsunderlag från vilket den militära tjänstgöringsåldersutredningen utgår.

Frågan om en pensionsåldershöjning är emellertid i viss utsträckning en politisk fråga. Det är därför möjligt att statsmakterna vill ta ställning till frågan redan innan alla tidigare nämnda utredningar m m är färdiga. Chefen för flygvapnet tar därför ställning till utredningens olika alter-

MTU

Utredning på gott och ont

nativ, men gör detta mot bakgrund av förutsättningarna i dagens organisation.

TVEKSAMHET, RESERVATIONER

Chefen för flygvapnet godtar att arvodes-tjänster omvandlas till tjänster för aktiv personal. Han godtar vidare, med viss tvekan, att reservstat införs. Det påpekas dock att möjligheterna att införa reservstat, och dennas möjliga storlek, i framtiden är beroende av resultat av pågående krigsorganisatoriska utredningar.

Alternativet att ta i anspråk civila tjänster i centrala förvaltningar (allt C) förkassas bl.a. med hänsyn till de följder i form av omplaceringar som detta alternativ får för den militära personalen. Myndigheten, dvs CFV, värnar här även om den civila personalens intressen samt anser generellt att den militära sakkunskap som äldre officerare besitter skall tillgodogöras inom deras fackområde, dvs inom flygvapnet, in-till pensionsavgång.

Övriga steg, dvs steg D och E, godtas ej. Detta innebär att en lösning accepteras som innebär att pensionsåldern kan höjas till 58 år. Chefen för flygvapnet anvisar vidare vägar att höja pensionsåldern till 60 år genom att ett antal tjänster, lämpade för äldre officerare, inrättas.

FÄLTFLYGARE TILL 60 ÅR?

Möjligheterna att höja pensionsåldrarna för underofficerare hänger intimt samman med hur man löser fältflygarnas långtidsanställning och rekryteringen till den civila luftfarten. Erhåller fältflygarna långtidsanställning till tex 60 år och den civila luftfartens behov av förare samtidigt tillgodoses genom utbildning utanför flygvapnet uppstår problem att placera och sysselsätta alla äldre underofficerare inom flygvapnet.

Sker rekrytering till den civila luftfarten som nu, dvs fältflygare går över till civilflyget vid en viss ålder, bättras de beräkningsmässiga betingelserna för en pensionsaldershöjning. Förutsättningarna att höja pensionsåldern för icke flygande underofficerare till tex 60 år kan förbättras om de flygande underofficerna (fältflygarna) får en lägre pensionsålder än övriga underofficerare, tex 50—55 år.

Man kan även ändra förutsättningarna för en pensionsaldershöjning för underofficerare genom att höja andelen officerare i de flygande förbanden och minska andelen fältflygare i dessa. Detta kan bli nödvändigt för att i en framtida minskad flygva-penorganisation få tillräckligt stor produktion av flygutbildade officerare för organisationens behov i övrigt.

Behålls slutligen dagens oekonomiska organisationsform med korttidsanställda fältflygare innebär detta att några beräkningsmässiga svårigheter att höja pensionsåldrarna för underofficerare till över 60 år ej torde föreligga. Utredningen har dock ej räknat på ett sådant alternativ.

STEG A MEN EJ MER

Chefen för flygvapnet har i sitt remissvar över MTU:s betänkande konstaterat att utredningen ej löst frågan om långtidsanställning för fältflygare. Detta påverkar möjligheterna att åstadkomma pensionsaldershöjningar för underofficerare i så hög grad att ett ställningstagande till pensionsåldrar för underofficerare ej är meningsfullt innan denna fråga är löst.

Utredningsunderlaget ger vid handen att det under vissa förutsättningar syns vara möjligt åstadkomma en pensionsaldershöjning till 57 år för underofficerare. Ställningstagandet innebär att chefen för flygvapnet accepterar steg A för underofficerare men ej övriga steg.

Möjligheterna att höja pensionsåldern för underofficerare inom flygvapnet hör till de minst fullgångna utredningsavsnitten i utredningen och bör därför ytterligare penetreras av MTU.

60 ÅR FÖR UNDERBEFÄLET

Steg A för underbefäl medger 60 års pensionsålder. Steg B och C innebär ingen förändring men medför att civila tjänster, framför allt förrädsförmåntjänster, skulle tas i anspråk — inom flygvapnets organisation — för äldre underbefäl inom övriga försvarsgrenar. Chefen för flygvapnet anser att steg A är till fyllest för flygvapnets del och avstyrker övriga steg. Ställningstagandet innebär att chefen för flygvapnet accepterar 60 år som pensionsålder för huvuddelen av underbefälet.

Beträffande den akualiserade omorganisationen av vakt- och bevakningstjänsten anför chefen för flygvapnet att han har för avsikt att se över denna organisation. I samband härmed kan utredningens förslag prövas. Utredningen föreslår vidare att civila vaktmän ersätts med underbefäl. Här emot är intet att erinra. Det bör dock observeras att arbetsuppgifterna då ändras så att bl.a. viss utbildning av värnpliktiga åläggs dessa underbefäl.

"60 ÅR ÄR GRÄNS"

Utredningen har, i fråga om pensionsåldrar för mästare och flygtekniker, funnit vägar att höja pensionsåldern från 60 till 63 år. Chefen för flygvapnet finner att pårestningarna och kraven på denna kategori be-

fäl är av samma storlek som för övriga kategorier. För dessa har ej accepterats pensionsåldrar över 60 år bl.a. med hänsyn till effektiviteten i fredsorganisationen. Det finns skäl tillämpa samma normer och bedömning i fråga om civilmilitär personal. Chefen för flygvapnet anser därför att nuvarande pensionsåldrar skall behållas på oförändrad nivå.

Han anser vidare, i likhet med utredningen, att högsta krigsplaceringsålder i bas- och luftvärnsrobotförband bör vara 55 år. Det finns ingen anledning tillämpa oförmånligare åldersnormer inom flygvapnet än inom övriga försvarsgrenar vad avser "fältförband".

För att möjliggöra detta med behållen pensionsålder om 60 år föreslår chefen för flygvapnet att ett antal tjänster för befattningar av inretjänstekaraktär skapas. Härutöver skulle ett mycket begränsat antal civila tjänster vid flotttiljverksstad (3—4/ flotttilj) ersättas med civilmilitära tjänster.

MEDELÅLDERN STIGER

En höjning av pensionsåldrarna medför att medelåldern inom fredsorganisationen stiger. Inom fredsorganisationen bereds krigsmakten för verksamhet i krigsförhållanden. Detta ställer speciella krav på alla de tjänstemän av olika kategorier som verkar inom fredsorganisationen. En pensionsaldershöjning medför svårigheter att inom alla sektorer fylla dessa speciella krav.

Genom att skapa ett antal tjänster enbart för fredsorganisationens behov, och lämpade för äldre personal, kan dock många av nackdelarna med en höjd pensionsåldern kompenseras. Chefen för flygvapnet har därför funnit skäl föreligga att acceptera en pensionsaldershöjning — om statsmakterna så skulle fordra — för de kategorier tjänstemän som har låga pensionsåldrar. Han anser dock att starka skäl talar för att pensionsåldern för dessa kategorier ej bör sättas högre än 60 år.

FRÅGA PÅ SIKT

Det som nu återstår i pensionsåldersfrågan är ställningstagande till remissvaren över betänkandet i försvarsdepartementet. En överarbetning av MTU:s betänkande torde därefter fordras. Slutligen måste statsmakterna komma överens med personalorganisationerna om vilkoren och den ekonomiska ersättningen för en pensionsaldershöjning.

Alternativt kan någon form av förhandlingsunderlag komma att utarbetas inom försvarsdepartementet för att ligga till grund för fortsatt handläggning. ■

Tony Lenárd